

תוכן עניינים

ii.....	תקציר
1.....	סקירת ספרות
1.....	חונכות
2.....	חונכות ככלי טיפולי
3.....	חונכות עמיתים
4.....	קשיי למידה
6.....	הפרויקט הנוכחי
7.....	ביבליוגרפיה

סקירת ספרות

חונכות

חונכות היא מערכת יחסים אישית, שאינה סימטרית בין מדריך, שהינו למוד ניסיון, שפועלת לצורך העצמת מאן דהו מנוסה פחות ממנו. במסגרת החונכות ניתן כר להבעת רגשות, מחשבות, שאלות הנוגעות לתפקידים ולבעיות אישיות (פוקס, 2002). החונכות הינה אסטרטגיית התעבות לסיפוק צרכיהם של מענה לצרכים שלהם על ידי הכוונה ותמיכה ממדריכים או מלווים שמסייעים להם בתהליך ההתפתחות. מרכז החונכות הוא בקשר אישי שנוצר בין החניך לחונך. החונך אמפתי ומחויב לחניך ומהווה מודל לחיקוי עבורו למערכת אינטראקציה מיטיבה. החניך רואה דמות סמכותית, אך קרובה, אכפתית ומיטיבה, שעושה כל שלעיל ידיה להיענות לצרכיו. הקשר שנוצר, לכאורה, אקוויוולנטי לרפורט בסיפור המעשה הטיפולי (עומר & אלון, 1997), הוא בסיס בטוח עבור החניכים לשתף את החונכים בנושאים רגישים ואישיים, ומכאן שמדובר ביחסי אמון וקרבה שמהווים אבן שואבת לקידום של החניכים והעצמתם. ניתן לראות את החונכות את השפעת החונכות לאורך טווח גילאים רחב (DuBois, Portillo, Rhodes, Silverthorn, & Valentine, 2011). לפיכך על החונך להיות פתוח, מקבל וגמיש (פוקס, 2002).

הנחת העבודה של מודל החונכות היא שנוצר קשר שיוצר יחסים קרובים ומטפחים ואלו יהיו קרקע פורייה לכך שהחונכים יחזקו גורמי חוסן שיקדמו התפתחות חיובית בקרב הילדים (De Wit, DuBois, Erdem, & Larose, 2016). קשר זה יכול לעזור לילדים לבטא את הרגשות שלהם באורח בטוח ולווסת רגשות ולסייע להם בבחירת אסטרטגיות התמודדות מותאמות מול גורמי עקה סביבתיים. יתרה מכך, הקשר הקרוב והבטוח הוא אמצעי שיכול לסייע בפיתוח מודל עבודה פנימי חיובי שישפר את הערך העצמי, הם יחשו ראויים ליחס ולקשר ומכאן יכול לשפר את הערכתם באשר למערכת יחסים בינאישית. הקשר בחונכות מסייע אף בהעלאת הדימוי העצמי והביטחון העצמי של הנחנכים באמצעות חיזוקים חיוביים, שבח, חינוך ופעילות חינוכית בלתי פורמלית, שחושפות את היכולות הייחודיות, וכן לסייע בשיפור תפקודים קוגניטיביים על ידי לימוד מיומנויות, הצעה של אתגרים אינטלקטואליים וקידום יחס חיובי כלפי למידה (Rhodes, Spencer, Keller, Liang, & Noam, 2006). כך, שבמסגרת קשרי החונכות ניתן לסייע לנחנך באופנים שונים.

במחקר (De Wit, DuBois, Erdem, Larose, & Lipman, 2016) נמצא שילדים שקיבלו חונכות הראו ירידה משמעותית בבעיות התנהגות ובתסמינים של הפרעות מצב רוח וחרדה חברתית בהשוואה לילדים שלא קיבלו חונכות. הראשונים חשו שהם בעלי יכולת התמודדות טובה יותר עם מטלות החיים וכן שהם מקבלים תמיכה רגשית טובה יותר מהוריהם. ככל שהחונכות הייתה לאורך זמן ארוך יותר כך נמצא אפקט חזק יותר. עם זאת קיימים ממצאים המלמדים שהאפקט של החונכות הינו זמני ולא בר קיימא (Durlak & Wells, 1997; Herrera, Grossman, Kauh, & McMaken, 2011; Holt, Bry, & Johnson, 2008). אליבא דה רוס (Rhodes, 2008) חונכות יכולה להיות קטליזטור להתפתחותם של ילדים בתחומים שונים וכן לעזור להם לממש את הפוטנציאל הטמון בהם. קרל (Keller, 2005) תולה את איכות הרווח שעולה מחונכות בשלב בו נמצא הקשר, הוא טוען שצעירים שהגיעו לשלב של צמיחה ייהנו מרווחים

משמעותיים יותר שכן יש להם זמן משמעותי בכדי ליצור יסודות של יציבות בבסיס היחסים. הצלחת החונכות תלויה רבות בהתאמה שבין החונך לנחנך, למשל מבחינת אישיותו מגדרו, שיחסי הגומלין שלהם וכמו כן בטיב יחסי הגומלין ביניהם ובתוצרי הקשר (Abate & Eddy, 2008). רווחים רבים מהחונכות מצויים בתוך האינטראקציה המוצלחת ולכן יש חשיבות לקיים את החונכות לפני שההתפתחויות החיוביות והרווחים אצל החנך מתרחשים (Rhodes, Spencer, Keller, Liang, & Noam, 2006).

קיימים ממצאים מבוססים לכך שהחונכות הינה מודל התערבות יעיל ותורם להתפתחות בתחום ההתנהגות, בתחום חברתי, הרגשי והלימודי. היא מאפשרת בד-בבד קידום ומניעה. ממצאים אלו הם פרי מטה אנליזה (DuBois et al., 2011) בה נבדקה היעילות של החונכות תוך בחינתן של כ-80 תוכניות שפעלו בין השנים 1999-2010. נמצא גוף ממצאים של מחקרים שונים שמלמדים, שהדרך בה הילד תופס באופן סובייקטיבי את יחסי החונכות יש קשר למידת תרומת החונכות לילד ולהתפתחותו, במילים ניתן לראות אפקט פלסבו בעצם קיומה של חונכות משמעותית בעיני הילד, כך שככל שהילד מאמין ושבע רצון יותר מיחסי החונכות היא תסייע בעדו יותר, וזאת מעבר לתרומה המעשית של החונכות עצמה (Chapman, Deane, Harré, Courtney, & Moore, 2017; Silke, Brady, & Dolan, 2019; Spencer,) (Drew, Walsh, & Kanchewa, 2018).

חונכות ככלי טיפולי

הבסיס התיאורטי של החונכות הוא רחב. בסעיף זה אסקור מספר תיאוריות בולטות בכדי להרחיב את הרציונל של הפרויקט הנוכחי. תיאורית ההתקשרות של בולבי (Bowlby, 1969) מקשרת בין טיב הקשרים האישיים ויחסי הגומלין ההדדיים והמתמשכים לבין הייצוג הפנימי של קשר קרוב ותוצאות ההתנהגות (Blechman, Fishman, & Fishman, 2014). בעת מצוקה יש לילדים צורך ונטייה לתור אחר סעד ותמיכה של אדם אמפטי. החשיבות של קשר חברתי חיובי ומיטיב היא פועל יוצא מכך, שאדם כחלק מההתפתחות התקינה, לומד שקירבה לבני אדם מספקת לו סעד בעת מצוקה ועקה (Sorokou & Weissbrod, 2005). כאמור, בבסיס החונכות עומד קשר בין-אישי שאין לו בסיס פורמאלי, הוא חף אף מקשר מקצועי של מטפל-מטופל ולכן מאפשר יחסי קרבה ופתיחות דו-כיווניים (להבדיל מיחסי טיפול בהם מפתחים קרבה ופתיחות, אך אלו מתקיימות באורח חד-כיווני), שקשה לפתח באמצעות קשרים אחרים עם גורמי סיוע, מורים ומטפלים.

בנוסף, תיאורית הקבלה והדחיה של רובר מתארת שקיים קשר בין מידת תפיסת הקרבה והדחיה של החנך להוריו לבין תפקודו ואישיותו. דחיה מצד ההורים נמצאה קשורה לפתולוגיות נפשיות רבות ובעיות התנהגות, קשיי הסתגלות, שימוש בחומרים, קשיים לימודיים, תגובות גופניות וקושי ביצירת קשרים קרובים, ולהיפך (Rhodes, Spencer, Keller, Liang, & Noam, 2006). התיאוריה הורחבה וכוללת גם דמויות שאינן הורים, ובהם חונכים. מכאן, שפיתוח אינטראקציה מיטיבה ובריאה עם החונך, תביא להתפתחות תקינה ואולי אף חוויה מתקנת לליקויים שהיו בעבר שיכולה לסייע לאישיותו ולמצבו האקדמי של הנחנך. הדגש של תיאוריה זו הינו על קיומו של קשר נטול היררכיה פורמלית במערכת היחסים שבין החונך לנחנך.